

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԴԷՊՔ

Նիւն-էի մէջ եւր հեռ-իւնէր :

ԲԱՇՄԱՎԵՐԻՄ մէջ այլ և այլ անգամ Նիւն-էի աւերակներուն նորագիւտ հնութեանցը վրայ տեղեկութիւններ տուած ենք . կը յիշեն ընթերցողք Պոթոմայի , Ռոքինորնի , Լէյարի ըրած անխոնջ հնախուզութիւններն ու գտած գանձերը : Հիմա Պոթոմայի յաջորդ Պ . Բլաս Գաղղիոյ հասարակապետութեան Մուսուլի հիւպատոսը իր նախորդին հնախուզութեամբը վառուած՝ ետեւէ է Նիւն-էի աւերակները փորել ու թաղուած անգին հնութիւնները գուրս հանելու : Աս գիտուն երիտասարդը փետրուար ամսուն մէջ գռնէն առանձին հրովարտակ մը առնելով ձեռք զարկաւ խորսապատի մօտերը պեղելու՝ որ Պոթոմայի գառնալէն ի վեր (1845) գաղթած էր : Բայց իրեն աւելի ջանքը խորսապատու լեռնակին գեռ չփորուած մասին վրան է . հոս տեղս զարմանալի ճարտարութեամբ գետինը խորունկ փորելով շատ հետաքննին հնութիւններ գուրս հաներ է : Ասոնց մէջ կան եղեր հակայարձակ արձաններ , մարմարի ու պաղաւթի վրայ խորաքանդակներ՝ որոնք խիստ լաւ պահուեր են , և որոնց ոմանց գործերը շատ կենդանի մնացեր են . խեցեղէն տնօթներ , ձանր մուշր զարդեր , ու խեղ մը ուրիշ գործածական կահ կարասիներ որոնք ինչուան հիմա գեռ չէին գտնուած , և որ շատ լոյս պիտի տան այս վաղեմի բնակչաց սովորութեանցն ու պատմութեանը : Դարձեալ խորսապատու արքունի պալատին ու իր չըջակայից ճարտարապետութեան ամբողջութիւնը՝ յայտնի պիտի ցուցնեն որ ասորեստանեայք որչափ հմուտ են եղեր այս գիտութեանս մէջ , և թէ ամէն ճիւղքն ու տեսակներն ալ իրենց լաւ ծանօթ են եղեր . Պ . Բլաս տասուերկու մետր բարձրութեամբ կամարակապ փառաւոր գռնէ մը զատ , որ անշուշտ խորսապատու արքունիքը կը հանէ եղեր , լեռնակին ոտքին քովերը մարմարալէն պալատներու մնացորդներ ալ գտեր է , որ հին քաղքին կը վերաբերին եղեր : Իսկ բըլրոյն տակ երկու կարգ սիւններու հանգիւյեր է զոր եօթը կամարասիւն կ'անջրպետեն ու երկուք մ'ալ կը չըջապատեն եղեր . ինքը հիմա ետեւէ է որ այս սիւնակարգը ամբողջ հողէն գուրս հանէ , որ ինչպէս կ'երևայ շատ մեծ տարածութիւն պիտի ունենայ , որովհետեւ ինչուան հիմա քանդուած սիւն գուրս հաներ է : Ասկէց կրնայ խմացուիլ ասորեստանեայց պալատներուն մեծապանծ ճոխութիւնը :

Պ . Բլասին հնախուզութեանց հետաքննութեարժանի գիւտերէն մէկն ալ արքունի գինետունն է : Հոս լաւ կարգի մը մէջ զետեղուած մնացեր էին գինւոյ մեծամեծ թակոյկները : Ետեւէ ետեւ գիշուած հողը վրանին իյնալով իրաւ կոտրտեր էին բայց տեղերէն չէին խախտած . յատակին գինւոյն միւրը գեռ կը տեսնուի եղեր . նոյնպէս

խեցեղէն տնօթներու շտեմարտն ալ գուրս հաներ է . և ինչպէս որ ոմանք կը զրուցեն , Լուվրի թանգարանին մէջ մասնաւոր սրահ մը Ասորեստանեայց յիշատակներով պիտի զարգարուի :

Պ . Բլաս լուսանկարի օգնութեամբ օրինակեց նաեւ Մաթթաի ու Պարթիանի բազմաթիւ խորսաքանդակները , որոնց ոմանք գեանէն 150 մետր բարձրութեամբ ժայռերու վրայ փորուած են : Այս խորաքանդակներու մէջ քանդակած մարդիկ կը սոսկալի յաղթանգամ բաներ են , որոնց չէնքը խորսապատու մէջի եղածներուն կը նմանին : Ասոնց մէջ շատ մը միջակ մեծութեամբ գլուխներ ալ կը տեսնուին ասորեստանեայց թագաւորներու ոտքին տակ : Յուսանք որ այս երկտասարդ հնագիտին անխոնջ աշխատասիրութեամբը գեռ շատ լոյս առնունք հետզհետէ հին պատմութեան այս մեծ միանգամայն սակաւածանօթ ինքնակալութեանն ու ազգին վրայ :

Նորահալ Բաշմար-իւն :

ՎԵՐՈՆԱՅԻՆ որ վէնետկոյ ոահմանին մեծ քաղքներէն մէկն է բարեկամ մը հետեւալ նամակս կը գրէ .

“ Անցեալ օր իրիկուան գէմ զուարճութեան համար Քալտիէրոյի ճամբուն երկաթուղոյն մօտերը քալելու առեմս՝ երբ ելեքորական հեռագրին թելերուն վրայ նայելով կ'երթայի , որոնք նոյն երկաթուղոյն շտկութեամբ բարձր ցիցերու վրայ առնուած են , մէյմ' ալ տեսնեմ որ ծիծառ մը որ թռչին մէկուն վրայ թառած էր յանկարծ ցնցուելով մը վար ընկաւ . մէկէն վազեցի որ տեսնեմ թէ ինչ եղեր է և տեսայ որ խեղճ թռչնիկը մեռած էր : Աս բանիս վրայ զարմացած՝ վազեցի պահապանին տնակը , և հարցուցի թէ արդեօք ուրիշ անգամ ասանկ բան մը տեսեր է . պահապանը ինձ պատասխան տուաւ թէ աս բանս գրեթէ ամէն օր կը պատահի և աւելի ելեքորական հոսանուտին թռչն վրայ հոսած առեմս , որն որ թռչն նուրբ ձայնով մը թրթռալէն կ'իմացուի :

Հիմա ասանկ ըլլալով կը հարցունեմ հրամանոց թէ արդեօք կարելի չէ նոյնպիսի վրթայեան մարտկոց մը բանեցնել թռչուն որսալու համար . այսինքն որսի համար տնկուած ծառերուն ճիւղերուն հաղորդելով մարտկոցին թռչերը . անանկ որ թռչունը վրայ թառածին պէս նոյն հոսանուտին չըջանը կտրելով , թռչունը զարնուի . ինչպէս որ մեր Թիրապոսքին տակէց վաթսուն եօթանասուն տարի առաջ մարգարէացեր էր 3 :

Աս հարցմանս պատասխանը յայտնի է , և կարելի ըլլալուն վրայ խօսք չկայ , որովհետեւ կը լսեմ որ ելեքորական հոսանուտը , թռչերու ձեռքով ձկներ ու ինչուան մեծամեծ կէտեր որսալու ալ կը գործածուի . և շատ անգամ ծովային ելեքորական հեռագրին թռչերէն ձկներն ու կէտերը կը զարնուին :